

tualism și acel despre care ne-am ocupat aici (reprezentat mai ales de marele fiziolog englez *Haldane*) stă în ideea centrală despre forța animatoare a universului. În toate spiritualismele de pînă acum se presupune la origina tuturor lucrurilor, sau la cîrmuirea universului, o forță perfectă, ideală, care luptă împotriva unei degradări continui, reprezentată sau printr'o altă forță rea sau printr'o inerție inhibitoare. În spiritualismul lui *Haldane* forța spirituală (căreia în înțeles teologic i-am zice Dumnezeu), nu este perfectă ci *perfectibilă*. Ea se naște în haos ca o tendință de ordonare, de organizare. Puterea ei nici nu se poate simți decît în mediu imperfect, pe care îl schimbă neîncetat spre perfecție. De aici rezultă a doua mare deosebire între spiritualismul teologic și spiritualismul biologic : spiritualismul biologic este *activ*, luptător, și tinde spre complicarea ordonată și armonică a forțelor ; cellat spiritualism, fiind perfect dintr'un început și căutînd să aducă la perfecția sa lumea (din care el nu se naște și peste care plutește) împinge universul spre o perpetuă liniște și imobilitate.

Spiritualismul biologic este așa dar dinamic și progresiv, pe cînd spiritualismul teologic este static și inert. Cînd părăsim terenul pur experimental, pentru a ne avînta în țînuri interpretative filosofice, nu mai putem avea alte *probe* pentru ideile noastre decît acordul logic între toate legile fundamentale spre o țintă conformă cu înclinările minții dela un anumit moment. În momentul, reprezentat, în evoluția universală, de către timpurile actuale, înclinările judecății umane se acordă mai bine cu tendința dinamică și evolutivă. Repaosul etern, care ~~putem~~ fi înțeles odată ca rostul unei lumi perfecte, nu se mai potrivește cu factura mentalității actuale. Biologia a demonstrat că nemișcare înseamnă dispariția vieții și a gândirii, amîndouă fiind rezultate ale echilibrărilor continui, în joc de refacere și de tulburare perpetuă. Fizica de asemenea a făcut dovada că numai mișcarea este susținătoarea universului și menținătoarea unei structuri ordonate. Deaceia, subt influența acestor convingeri moderne, ne atrage un spiritualism ca acela schițat de *Haladane* în care forțele sînt fuzionate deplin cu formele, ființele sînt fuzionate cu mediul, și universul material este total fuzionat cu mintea gînditoare. În astfel de spiritualism este foarte simpatică ideia unei puteri divine imperfecte, dar mereu perfectibilă, care se conturează tot mai bine prin luptă organizatoare a haosului și prin tendințele de progres cu care străbate totul. Numai așa puterea divină este prezentă pretutideni și deci și noi. Ea nu se așează înafara noastră ca o forță care ne domină, ci răsare odată cu noi în noi și se perfecționează prin noi și odată cu noi. Astfel : „*Adevărul, bunătatea, și frumusețea nu există (așa cum credeau Platon și Hegel) ca idei impersonale, ci ele sînt manifestări concrete ale personalității divine*“. Această personalitate divină există în noi și noi existăm în ea, perfecționîndu-ne împreună. P. Gr.

Bibliothèque Nationale, Cinquantenaire du symbolisme. Exposition de manuscrits autographes, estampes, peintures, sculptures, éditions rares, portraits, objets d'art. Introduction par Edmond Jaloux. Paris, Edit. des Bibliothèques Nationales. 1936.

Multă vreme bogata bibliotecă pariziană din rue de Richelieu și-a ascuns cu gelozie comorile de ediții, stampe și documente de toate telurile. A trebuit imboldul de mare administrator al lui Roland-Marcel, actual Inalt Comi-

sar al Turismului în Franța, pentru ca, în cinci ani, vetusta așezare să se modernizeze viguros și să devină mai ospitalieră. Pînă în 1925, Biblioteca Națională din Paris nu avea încă lumină electrică, din frică de incendii; nici telefon public, din teama de... indiscreții; nici cataloage complete, din lipsă de fonduri. Acelaș pasionat novator a mai avut și ideea de-a expune comorile Bibliotecii Naționale relative la cîteva mari capitole din istoria omenirii, cerînd și concursul altor biblioteci pariziene, precum și pe al bibliofililor. Rînd pe rînd, *Orientalul, Evul mediu, Secolul al XVIII-lea, Romanticismul, Revoluția franceză* au format tema acestor expoziții documentare, unde publicul parizian, variat și totdeauna curios, putea regăsi manuscrise, stampe, medalii, cărți și tablouri din diferite epoci. Cei mai pretențioși cunoscători, erudiți sau bibliofili, puteau aprecia această fericită îmbinare de știință și de gust, caracteristică adevăraților *umanști*.

Ultima încercare de acest fel, consacrată *Semicentenarului simbolismului francez*, nu face decît să confirme și să sublinieze fericita idee de-a expune operele păstrate, ca piese de artă din viața spiritului.

Pînă și catalogul acestei expoziții este de un deosebit interes. Centenarul romantismului, în 1927, fusese un prilej de-a dovedi că această mișcare literară, așa de violent atacată de tradiționaliști ca Charles Maurras, Pierre, Lasserre, L. Reynaud sau Ernest Seillère, era în realitate o vastă mișcare de reînnoire a spiritului francez, fecundă în toate manifestările de artă, literatură, și istorie a ideilor. Expoziția din 1936 reabilitează simbolismul.

Prefața substanțială a lui Edmond Jaloux, spirit larg eclectic și mare admirator al sensibilității care a dus la închiegarea simbolismului, ne dă o perspectivă a începuturilor, a formelor diverse îmbrăcate de această mișcare cu nenumărate fațete, și a prelungirilor ei în alte domenii decît cel strict literar.

„On ne dira jamais assez à quel point le symbolisme a été, avant tout, l'expression de la vie intérieure“, scrie el. Plecînd dela ideea că „lumea e reprezentarea poetului“, simbolisții se răsfrîngeau cu predilecție spre lumea de mistere, spre vis și halucinații, ca forme de expresie a tot ce este mai ascuns în suflet. Poezia devenia, cu ei, „o tentativă asupra absolutului“, un „mijloc ocult de cunoaștere“, ținînd îndrăzneț la revelații totale. Simbolisții au creat o lume nouă, reluată pe un plan deosebit, de Paul Valéry.

Foarte cosmopolit în izvoarele sale, simbolismul francez își are totuși primii inițiatori în scriitori naționali, informați desigur, dar foarte caracteristici pentru sensibilitatea franceză: G. de Nerval, Baudelaire, Villiers de l'Isle Adam, Verlaine, Mallarmé, Tr. Corbière, Rimbaud și într'un anumit înțeles, Barbey d'Aurevilly. A avut incontestabil legături strîns cu mișcări străine, ca preraphaelismul englez; cu muzica wagneriană (*La Revue wagnérienne* apare tocmai în 1885), cu misticismul belgian, cu științele oculte, cu anarhismul, cu idealismul magic al lui Novalis, cu poezia-halucinație a lui Edgar Poë sau cu cea engleză. În istoria literară franceză, simbolismul a fost poate prima formă integrală de lirism universal. Devize ca „vivre un mirage“ a lui Villiers de l'Isle Adam, hegelian pe plan poetic, „suggérer, voilà le rêve“ a lui Mallarmé, sau atîtea alte linii de M. Barrès sau de Wyzewa, ilustrează un crez de idealism poetic fecund și plin de posibilități.

După prefața lui Edmond Jaloux, urmează *Les grandes dates du symbolisme, les Précurseurs du symbolisme*, unde catalogul ne prezintă scriitorii, cu scurte

notițe introductive, excelent concepute și cu indicații bibliografice ale principalelor manuscrise și opere, fie în ediții originale, fie în ediții de bibliofili, ilustrate, pe hirtie de lux și din tiraje restrinse. Trebuie să admirăm fără rezervă generozitatea cu care mari colecționari de gust ca Edouard Champion și alții au pus la dispoziție atâtea comori de bibliofil.

Les maîtres sînt: A. Rimbaud, P. Verlaine, Mallarmé, Huysmans. *Les Décadents, le symbolisme et les revues*, sînt urmate de *Influences étrangères* (D. G. Rosetti, Wagner), *la Première génération symboliste* (unde intră mai mulți străini, ca: G. Rodenbach, Verhaeren, J. Moréas, Stuart Merrill, Francis Vielé-Griffin, A. Mockel, Maeterlinck).

Inovațiile tehnice, polemicile dezlănțuite de simbolism, ocupă și ele un loc de frunte: *Le vers libre, Pour et contre le symbolisme, Manifestes et témoignages*. Ca în orice mișcare literară, iată și scriitorii care nu se lasă ușor clasați: *En marge du symbolisme* cuprinde poeți aparte ca Elémir Bourges, Laurent Tailhade, Jean Lorrain, M. Barrès, Rachilde și Oscar Wilde.

În *La Deuxième génération symboliste*, întîlnim pe Albert Samain și nume mari ca Remy de Gourmont, Pierre Louys, Paul Fort, M. Schwob, André Gide, Paul Valéry, Camille Mauclair, Fr. Jammes.

O parte este rezervată *Editorilor* simbolisți și *Cafenelelor* literare, a căror importanță e recunoscută de istoria literară.

Dar simbolismul a cîștigat și alte ramuri de creație și de preocupări. *Le symbolisme et le théâtre* oferă aspecte din *Le Théâtre d'Art* și din celebrul *Théâtre de l'Œuvre*, care a introdus pe Ibsen în Franța și a lansat moda programelor ilustrate de artiști mari ca Em. Vuillard, Toulouse-Lautrec, etc. Tot aici s'au jucat și dramele mistice ale lui Paul Claudel.

Le symbolisme et les Musiciens: culegere de texte muzicale de G. Fauré, Duparc și mai ales Claude Debussy, ilustrează idealul de sincretism artistic al vremii, în care scriitorii și muzicanții mergeau spre o artă integrală, capabilă să sugereze și hotărînd rolul primordial al intuiției și al sensibilității, în largul lor în domeniul misterios și fluid al undelor. Acelaș spirit domnește în *Le symbolisme et les Arts*, unde nu lipsesc oarecare naivități de novatori cu orice preț.

Avizi să pătrundă misterele, unii simbolisți au aderat cu entuziasm la religiile esoterice. De-aici *Le symbolisme ésotérique et la Rose-Croix*, unde figurează zeloși propagandiști ca Edouard Schuré, Stanislas de Guaita, Joséphin Péladan și care ilustrează arta idealistă și mistică spre care mergeau mulți poeți, în căutarea unui nou spiritualism.

În fine, un ultim capitol cuprinde indicații sumare asupra *Influenței simbolismului în străinătate*. Evident, Rainer-Maria Rilke, Stefan George, traducător al simbolisților în limba germană și Arthur Symons sau Eugenio de Castro, spun prea puțin din larga radiare a simbolismului francez. Lucrări bogate ca *L'Influence du symbolisme français sur la poésie américaine, de 1910 à 1920*, de R. Taupin (Champion, 1929), sau *L'Influence du symbolisme français dans le nouveau poétique de l'Allemagne* de E. L. Duthie (Champion, 1932) dau precizii mult mai satisfăcătoare.

Am dat detaliate indicații asupra acestui prețios catalog de expoziție, pentru a se vedea complexitatea simbolismului, calitățile de informație și vederile largi ale organizatorilor expoziției.

○ interesantă colecție de ilustrații, — portrete, caricaturi, manuscrise și

picturi simboliste, încheie catalogul, tipărit cu caractere splendide și pe o hirtie frumoasă, cu un gust care face cinste deopotrivă editorului și tipografului.

Sub aparențe uscate de repertoriu, *Cinquantenaire du symbolisme* oferă un tablou extrem de sugestiv al vastei mișcări literare franceze, a cărei aniversare i-a evidențiat doar nouțateea esențială și i-a stabilit ramificațiile, vii încă pînă astăzi. N. I. P.

Carpații, nr. 11 din 15 Noemvrie.

Publică în fruntea revistei un articol al maestrului nostru Sadoveanu, „Cerbul meu”, în care descrie o vînătoare în munții județului Baia cu mai mulți prieteni. Arată cum locot. M. s'a bucurat de un noroc deosebit; în decurs de o oră a împușcat mai întâi un mistreț și chiar pe același loc, o ursoaică mare gulerată. Relatează apoi deosebite episoade vînătorești, în care descrie mugetul cerbului, auzit la 1200 m. în munții de lîngă apa Sebeșului, interpretat atît de natural de Ieronim Stoichița, care făcea întocmai ca cerbul, într'o sticlă de lampă.

Dar pe cînd evoca aceste amintiri, iată că și aci în Răchitna începu a muși frumos un cerb zicînd de dragoste prelung și dulce, sau mai apoi sălbatic, întrerupt, patetic și tragic. Așa frumos îi zicea cerbul că făcu pe vînătorii să se întoarcă în zori de zi în acelaș loc pentru a asculta boncăluitul aceluiaș cerb, care era un animal mîndru cu 18 raze. Face parte din acea specie de cerbi înalți, mai lungi, cu coarnezle în proporție dar mai fine.

La un moment dat cerbul a fost aproape la 50 m., deci la o bataie de pușcă și ar fi trebuit o clipă, ca chemarea lui să tacă pentru totdeauna. Dar acea clipă nu s'a produs pentrucă cerbul devenise drag vînătorului, aproape al lui. Pe acesta îl va asculta cu emoție de prietin și la anul.

D-I I. P. în Mugetul de cerbi în toamna anului 1936. După ce descrie caracteristica sezonului 1936, influențată de schimbările atmosferice, dă apoi rezultatele căpătate prin reglementarea sistematică a vînătoreii în deosebite terenuri.

În fruntea tuturor stă terenul regal de vînătoare Gurghiu, administrat cu multă tragere de inimă de d. I. Popescu, primarul orașului Reghin. Ca densitate a vînăturii (cerbi) a ajuns la saturație, debordînd plusurile spre terenurile învecinate.

Dar și calitățile cerbilor căzuți anul acesta la vînătoreea Regală, nu lasă nimic de dorit. Au fost împușcați 16 cerbi. Singur Măria Sa Regele a cucerit 5 trofee, din care unul de 20 și însemnează 203.74 puncte. Asemenea Marele Voevod Mihai, doboară un taur de 18 raze cu 201 puncte dar și dintre înalții oaspeți n'au fost mai prejos, Prințul de Hohenzolern, cu un cerb de 16, prințul de Wied cu 2 cerbi. Mai împușcă cite un cerb primul ministru, d. căpitan Radu, d. colonel Spines, etc.

Se poate admira frumoasa fotografie scoasă de Marele Voevod Mihai, a cerbuleanului, cînd a preferat să apese pe para aparatului fotografic, decît pe trăgaciul puștei, evitînd împușcarea acestui prea tînăr cerb. Prin aceasta s'a conformat dispoziției ministeriale, de a nu se împușca cerbi subt 12 raze.

În cursul articolului, autorul dă splendide fotografii a distînșilor oaspeți fiecare cu trofeul împușcat și un grup cu Măria Sa Regele la mijloc.

Gurghiu e un teren cu glorioase tradiții; el e azi cel mai splendid teren